

Pomorski novčani zavodi u svijetu i kod nas

Počeci pomorskog osiguranja sežu u srednji vijek, u doba križarskih ratova. U toku XIII i XIV stoljeća u Veneciji, Genovi, Pisi i još nekim talijanskim gradovima položeni su temelji ove za pomorsku trgovinu neobično važne institucije. Odatle se pomorsko osiguranje raširilo po cijeloj Evropi, uključivo Dubrovačku Republiku. U XVI stoljeću nije još bilo stalnih osiguravajućih društava pa bi u Dubrovniku vlasnik broda ili tereta, želeći ih osigurati protiv štete na moru od pljačke, gusara, požara ili bilo kakve opasnosti, dolazio u državnu kancelariju i tu izjavio da želi osigurati robu ili brod. Poslije ovakve izjave vlasnika, koja se unosila u državne knjige, pristupili su pojedini privatni osiguratelji i osiguravali su brod ili teret na određeni iznos i za određeno vrijeme.¹

Kasnije su u svijetu postojali specijalni pomorski novčani zavodi, koji su utemeljeni po uzoru hipotekarnih novčanih zavoda na kopnu. Ti zavodi davali su predujmove brodarskim poduzećima, uz uobičajeno jamstvo kao i pravo na zapljenu broda.

S većim razvitkom pomorske privrede u mnogim pomorskim državama uredili su se brodarski upisnici koji su pokazivali službene podatke pojedinog broda, a to je dalo priliku Nizozemskoj da kao prva 1899. godine osnuje dva moderna specijalna pomorska novčana zavoda. Oni su s velikim uspjehom poslovali i s inozemstvom. Svršetkom prvog svjetskog rata poslovalo je četrnaest takvih institucija iz kojih su engleski, njemački, japanski i mnogi drugi brodovlasnici uzimali zajmove.² Francuska je 1925. godine osnovala »Nacionalni zavod za pomorski kredit« koji daje kredite uz garanciju na brodove, a i Italija je osnovala »Istituto Italiano del Credito marittimo«, koji je kreditirao svoje pomorstvo.³

Danas skoro u svim pomorskim državama postoje pomorske banke. One se, kao i ostali novčani zavodi, bave prikupljanjem slobodnih novčanih sredstava građana i privrede radi daljnjih ulaganja i vrše funkciju plaćanja u domaćem i međunarodnom platnom prometu. Prvenstveno kreditiraju pomorsku privredu, brodogradilišta, gradnju brodova, lučkih postrojenja, kontenerskih terminala, ribarske flote, pomorski prijevoz i izobrazbu pomorskih kadrova.

Nakon svršetka prvog svjetskog rata i kod nas su bila osnovana dva pomorska novčana zavoda s ciljem da unapređuju naše pomorstvo.

Godine 1920. u Dubrovniku je osnovana POMORSKA BANKA⁴ sa specijalnim zadatkom da potpomaže i unapređuje brodarstvo, ribarstvo i uopće sve što se tiče pomorstva.

Osnivači su bili: dr. Vaso Birimiša, Vicko Baburica, Ivo Antičević, Vilim Došner, kap. Vicko Miloš, Petar Berberović, Mihajlo Popara i kap. Mato Karaman.

Banka je imala početni kapital od 2,500.000 kruna. Dionice su prosto bile razgrabljene, a kapital skoro dvostruko upisan, a sve zbog važnosti samog poduzeća i njegovih ciljeva. Kroz njeno kratkog razdoblje ova je banka više puta povisivala svoj kapital tako je 1921. godine povišena društvena glavnica od 5,000.000 kruna na 6,000.000 kruna.

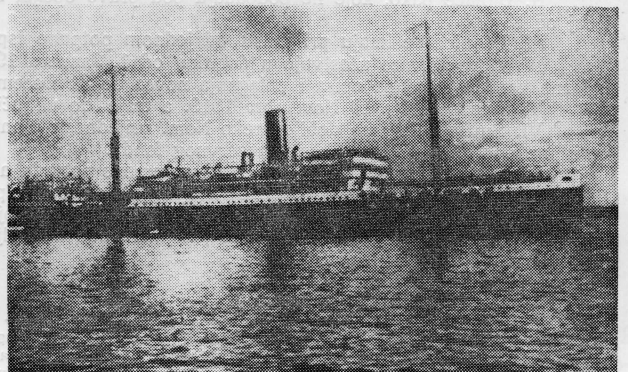
I pored važnosti njene funkcije Pomorska banka nije uspjela, jer uprava nije izvršavala postavljene zadatke pomorstva. Bavila se uvoznom trgovinom, a nestručnim financiranjem došlo se na rub propasti. Da ne padne pod stečaj, 1926. godine se udružuje s talijanskom BANCA DALMATA DI SCONTO iz Zadra, zadržavši isto ime — POMORSKA BANKA.

Drugi pomorski novčani zavod osnovan je 1920. godine, pod imenom BANKA ZA POMORSTVO⁵ s privremenim sjedištem u Bakru, a konačnim na Sušaku. Početna glavnica bila je kruna 10,000.000 odnosno dinara 2,500.000.

Osnivač i predsjednik bio je kap. Josip Belan, nautički inspektor brodarskog poduzeća ADRIA, čovjek s puno ideja.⁶

Banka se bavila isključivo pomorskim poslovima i imala je u tom pogledu razgranato poslovanje.

Godine 1921. BANKA ZA POMORSTVO osnovala je Parobrodarsko društvo VESNA.⁷ Cilj ovog parobrodarskog društva bio je nabavljati putničke parobrode za saobraćaj između jadranskih luka i luka Sjeverne i Južne Amerike. U tu svrhu VESNA je koncem 1925. godine sklopila ugovor s TRANS-ATLANTICA ITALIANA o najmu dva putnička parobroda.⁸ Već 18. prosinca 1924. doputovao je u sušačku luku putnički parobrod »Garibaldi« i s našim emigrantima napravio jedno putovanje za Južnu Ameriku. To putovanje nije imalo uspjeha i zbog toga drugi brod nije ni došao. Drugi ugovor sklopljen je početkom 1927. godine kad je VESNA prema novinskim izvještajima, kupila od HAMBURG — AMERIKA LINIA parobrod koji je dobio ime »Beograd« od 12.000 tona. Nabavljen je i »Be-

Naš prvi putnički transatlantik »Beograd« Parobrodarskog društva »Vesna«

ogradu« slični, drugi brod s imenom »Zagreb«. Ova dva parobroda trebala su održavati redovitu putničku prugu za Južnu Ameriku. Nikad, međutim, nisu stigli u naše luke i o njima se znalo samo preko štampe.

BANKA ZA POMORSTVO osnovala je 1921. godine i JUGOSLAVENSKA BRODOGRADILIŠTA u Kraljevici, koje je preuzela od prijašnjih vlasnika GANZ & DANUBIUS, sa svrhom da podigne našu brodograđevnu industriju. Zainteresirali su i onda velikog engleskog JAROWA, ali je brodogradilište uza sve to završilo s neuspjehom.

Tako je svršila BANKA ZA POMORSTVO. Najprije je propalo brodogradilište, pa Parobrodarsko društvo VESNA, i konačno je BANKA ZA POMORSTVO došla pod stečaj; prodat je i čitav inventar.¹⁰

Ova dva naša pomorska novčana zavoda koji su osnovani odmah po završetku prvog svjetskog rata, počeli su rad s puno elana da bi podigli naše pomorstvo koje je bilo tek u začetku, no bez jakog kapitala, nisu uspjeli. Nesolidnim radom i bez stručnog vođenja kroz kratko vrijeme jedan za drugim bili su likvidirani.

I danas ne bi bilo na odmet udruživati sredstva da se osnuje jedna POMORSKA BANKA kojoj bi bio cilj kreditiranje naših brogarskih poduzeća, gradnje i proširenja luka, lučkih postrojenja, lučkih skladišta, kontenerskih terminala i drugih pomorstvu potrebnih sadržaja.

B I L J E Š K E

1. Muljačić Ž: Prva moderna osiguravajuća društva u starom Dubrovniku, NASE MORE, Dubrovnik, 1956. br. 3, str. 213 — 214.
2. Cerić V: Pomorski novčani zavodi, JUGOSLAVENSKI POMORAC, Zagreb, 1921., br. 16, str. 3.
3. Nacionalni zavod za pomorski kredit, JADRANSKA STRAŽA, Split., 1925., br. 3, str. 64.
4. Registar protokolarnih tvrtka Okružnog suda u Dubrovniku, br. 10, str. 14, upisan 18. III 1920.
5. Banka za pomorstvo, JUGOSLAVENSKI POMORAC, Zagreb, 1922. br. 19, str. 5 — 6.
6. Prema sjećanju kap. Viktora Cerića.
7. VESNA, dioničko društvo za plovību. JUGOSLAVENSKI POMORAC, Zagreb, 1921., br. 5, str. 5 — 6.
8. Prvi transatlantik u sušačkoj luci, JUGOSLAVENSKI POMORAC, Zagreb, 1925., br. 1, str. 4 — 5.
9. Naš saobraćaj sa Južnom Amerikom, JADRANSKA STRAŽA, Split., 1927., br. 3, str. 87.
10. Prema sjećanju kap. Viktora Cerića.

POMORSKA BANKA — GRUŽ

Dioničko društvo

Banque maritime --- Gravosa

Brzojavi : »POMORSKA«

TELEFON br. 23

Poziv

Prospekt i poziv na upis i uplatu kapitala.

Na temelju zaključka vanredne glavne skupštine održane 5. Augusta 1919. i odobrenja Ministarstva Trgovine i Industrije, Beograd 18. Oktobra 1919. broj VI. Nr. 691 — pretvara se Pomorska Banka društvo s. o. j. u Gružu u dioničko društvo pod Firmom:

Pomorska Banka dioničko društvo u Gružu

te se istodobno povisuje dionička glavnica od K 500.000:— na 2.500.000 Kruna.

Dosadnji družinari primaju za svako 500 K Nom. 1 Dionicu od Nom. 500 K ukupno 1000 Dionica. Dionice glase na donosiocu.

Povišenje dioničke glavnice

Na temelju ovdašnje skupštine i odnosnog odobrenja Ministarstva Trgovine i Industrije otvaramo ovim upis na 4000 dionica po Nom. K 500 svaka i to po sljedećim uvjetima:

I. Dosadanjim družinarima pripada pravo opcije na svako Nom. K 500 udjela po 2 (dvije) dionice uz tečaj K 510 po Dionici.
II. Dionice pako, koje ne podpadaju pod pravo opcije, stavljaju se na raspoloženje starim kao i novim dioničarima uz tečaj od K 540.

III. Dionice se imaju pri upisu od jednom potpuno isplatiti.

IV. Nove dionice učestvuju u dobitku od 1. Januara 1920, ali će se na uplaćene svote odobriti dioničarima 5% interkalarnu kamatu od dana upisa i polaganja noveca do 31 Decembra 1919.

V. Upis počimlje 10 Novembra 1919. a traje do uključivo 20 Decembra 1919.

VI. Suvišak, koji se dobije preko Nom. vrijednosti dioničara, po odbitku svih troškova i pristojba skopčanih sa ovom emisijom, upotrebiti će se u korist rezervnog fonda.

VII. Na položene uplate izdavaće se privremene potvrde, a uz povratak tih potvrda izdavaće se u svoje vrijeme stalne dionice.
VIII. Pravo razdiobe (reparticije) neoptiranih dionica pripada Upravnom Odboru, pri čemu će se uzeti naročiti obzir na stare dioničare, koji su izvršili pravo opcije i uošli dalji broj dionica. Reparticija će se obaviti pošto isteče rok upisa najdalje kroz trideset dana, pa će se onima, kojima bude dodijeljeno manje dionica nego što su upisali, vratiti uplaćeni višak.

U Gružu, 10 Novembra 1919.

Upravno Vijeće

Pomorske banke u Gružu

UPISNA MJESTA

Beograd: Beogradska Zadruga. Budva: Srpska Kreditna Zadruga. Dubrovnik: Srpska Centralna Banka. Dubrovačka Trgovačka Banka. Narodna Banka. Jadranska Banka. Gruž: Pomorska Banka. Hercegovići: Srpska Kreditna Zadruga. Kotor: Srpska Bokeška Štedionica. Mostar: Srpska Banka. Podružnica Hrvatske Centralne Banke. Sarajevo: Bosanska Industrijska i trg. Banka. Bosanska Banka. Srpska Privredna Banka. Podružnica Ljubljanske Kred. Banke. Spljet: Zadrugu Savez. Trebinje: Srpska Banka i Štedionica.
52) Zagreb: Srpska Banka, Banka za trgovinu, obrt i industriju.

Objavljeni oglas iz 1919. godine u listu »Narod« br. 10 s pozivom na uplatu i upis dionica